

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

תהלים

אהל יוסף יצחק

עם פירוש

תהלות מנחם

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שני אורסאהן

מליובאוויטש

ספר

חמישי

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקווי

י"א ניסן

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושתים לבריאה

**SEFER TEHILIM OHEL YOSSEF YITZCHOK
IM PERUSH "TEHILOS MENACHEM"**

TADPIS

©

Published and copyright 5772/2012

by

Vaad L'hafotzas Sichos

788 Eastern Parkway, Brooklyn, NY11213

Tel: (718)7747200

tehilotmenachem@gmail.com

פתח דבר

לקראת יום הבהיר, יום עשתי עשר לחודש ניסן (חודש הגאולה) - נשיא לבני אשר, אשר "הוא יתן מעדני מלך". יום הולדת הק"י של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. בו על פי תקנת הבעש"ט (קובץ מכתבים ע' 214) נהוג לומר מזמור תהלים השייך למספר השנים, והשנה הוא מזמור קי"א שבתהלים.

הננו מוצאים לאור את מזמור קי"א שבתהלים עם פירוש "תהלות מנחם", והוא פירוש מכ"ק אדמו"ר על התהלים, מלוקט מתוך הלקוטי שיחות, ספר השיחות, ספרי המאמרים ואגרות קודש, ומשיחות בלתי מוגהות ועוד.

לקט זה היינו תדפיס מ"תהלות מנחם" ח"ה, שנערך כעת להדפסה.

הליקוט נערך ע"י הרה"ת ר' שניאור זלמן שיחי' בן הרה"ח ר' משה שמואל שמעלקא הלוי שיחי' סגל, שליח הרבי בכפר האורנים, ארה"ק. עורך ראשי הגה"ח ר' אברהם ברוך שיחי' בן הגה"ח הרב ר' הלל ז"ל פעוונער, רב קהילת אנ"ש בפאריז, צרפת.

והננו מבקשים בזה מכל המעיינים בזה לכתוב אלינו את הערותיהם (לפי הכתובת המופיעה בעמוד הקודם, לצורך תיקון המהדורות הבאים). וזכות הרבים תלוי בהם.

ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לשמוע עוד שיחות ומאמרים מפי קדשו של כ"ק אדמו"ר "תורה חדשה מאתי תצא", ומלך ביפיו תחזינה עינינו בהתגלותו לעין כל, תיכף ומיד ממש.

ועד להפצת שיחות

ערב י"א ניסן ה'תשע"ב

תוכן ענינים

מזמור קיא..... 1

ד — ביאור המדרש (תהלים) "זכר עשה לנפלאותיו — כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעולם אינו כלום, אלא זכר הוא עושה להם כו".

שם — ביאור המעלה ב"זכר (לנפלאותיו)" שביציאת מצרים.

ו — ביאור פרש"י "כח מעשיו — כשנתן להם נחלת גויים הודיעם כוחו וגבורתו. ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית.. שלא יוכלו אומות לומר לישראל גזלנים אתם שכבשתם ארץ שבעה עמים".

שם — ביאור נוסף בטענת אומות העולם ומענה ישראל.

שם — ביאור "כח מעשיו" בפנימיות הענינים.

ח — הרמז בפסוק "סמוכים לעד לעולם" על הגאולה העתידה.

י — ביאור הגמרא (ברכות יז, א) "מרגלא בפומי דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים.. שנאמר ראשית חכמה (ופרש"י עיקרה של תורה) יראת הוי' שכל טוב לכל עושיהם, לעושים לא נאמר, אלא לעושיהם לעושים לשמה".

שם — ההוראה בפועל מ"ראשית חכמה יראת הוי'".

תהלים קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד
דבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

קיא א הללויה | אודה יהוה בכל־לִבְבִי בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה:
ב גדלים מעשי יהוה דרושים לכל־הפְּצִיָּהֶם: ג הוד־וְהִדְר
פִּעְלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד: ד זכר עֲשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן

רש"י

קיא (א) הללויה וגו'. מזמור זה הוסד צאלף צימ, אות אחד צראש הפסוק ואחד צאמלעותיו, וכן כלס מאל"ף ועד תי"ו. וכמו כן מזמור השני,

מצודת דוד

קיא (א) הללויה. אתם כולכם הללויה, ואף אני אודה את ה' בכל לבב: בסוד. בעצת ישרים ובני העדה, רוצה לומר כפי אשר יורו ישרי הלב ויתר העם: (ב) גדולים מעשה ה'. עם כי מעשה ה' המה גדולים רוצה לומר עשויים בחכמה נפלאה, עם כל זה המה דרושים ונמצאים לכל החפצים להתבונן בהם: (ג) עומדת לעד. היא דבר המתקיימת לעולם, מה שאין כן צדקת בשר ודם: (ד) זכר עשה לנפלאותיו. כמו שנאמר במן (שמות טז, לג) קח צנצנת וגו' והנח אותו וגו' למשמרת, למען יהיה לזכרון: חנון. כי הוא חנון ורחום, ולזה עשה זכרון על הנסים למען ייטיבו

מצודת דוד

תהלות מנחם

מזמור קיא

נפלאות דלע"ל". והיינו שעפי"ז מבאר דיוק לשון הכתוב "לנפלאותיו".

ד — זכר עשה לנפלאותיו

מעלת הנפלאות דלעתיד לבוא

וממשיך שכן הוא גם בענין המצוות: ש"המצוות כולן הם זכר וסימן למה שיהי לע"ל, דלמאן דאמר⁵ מצוות אינן בטלות לע"ל, יהי' באופן נעלה מאוד עד שקיום המצווה עכשיו רק זכר וסימן לזה.. ועיין רבות (תחילת קהלת בענין הבל הבלים)⁶ שכל מה שנברא בששת ימי בראשית הבל הוא לגבי לע"ל, וכמ"ש ברבות⁷ שאפילו תורה דעכשיו הבל הוא לגבי גילוי התורה דלע"ל כו".

וי"ל בביאור דיוק הלשון "נפלאותיו" דוקא, נפלאות שלו, שהכוונה ל"נפלאות גדולות

א. איתא במדרש¹ עה"פ "זכר עשה לנפלאותיו — כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעולם אינו כלום, אלא זכר הוא עושה להם, אלא כשיעשה לעולם הבא צדקתו עומד לעד".

וכתב הצמח צדק² "ואפשר לומר שכולל בזה אפילו נסים דיציאת מצרים, שהם רק זכר לבד מהנסים דלעתיד לבוא, וכמ"ש³ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁴.. שלע"ל יהי' גילוי פנימיות עתיק, משא"כ בימי משה לא הי' ההמשכה אלא מחיצוניות עתיק יומין.. וזהו זכר עשה לנפלאותיו היינו לבחי' אראנו

(1) תהלים כאן. (2) אוה"ת לתהלים (יהל אור) כאן ע' תלב ואילך. (3) מיכה ז, טו. (4) וידוע (ראה אוה"ת נ"ך עה"פ סק"ג ע' תפו). אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' קנד. סה"מ מלוקט ה ע' רנא) הפירוש ב"אראנו נפלאות", שהנפלאות שיהיו בגאולה העתידה יהיו נפלאות גם בערך הנפלאות שהיו ביציאת מצרים. (5) נדה סא, ב. (6) קהלת רבה פ"ב, א. (7) שם.

וְרַחוּם יְהוָה: הַ טָרַף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו פָּחַ
 מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אִמַּת

רש"י

היית צממרים (דברים טו), לפי שהוא חנון ורחוס על זניו וחפץ להצדיקם: (ה) טרף נתן. מזון:

מצודת דוד

מצודת ציון

דרכם ויקבלו שכר: (ה) טרף. זה המן שכלכל בו אנשי דוד המדבר: יזכור. כי זכר לעולם הברית אשר כרת את אברהם להביאם לארץ, ולזה אף כי מרו בו לא חסרו דבר: (ו) הגיד לעמו. הבטיח לעמו להראות כח מעשיו להוריש שבעת האומות ולתת להם נחלת הגוים ההם, ולזה הגיד שלא יאמרו במקרה בא: (ז) מעשי ידיו אמת. מה שגרש הגוים ההם היה לאמת הבטחתו לאברהם, ובמשפט היה כי

כמו היסוד להבנין: (ה) טרף. ענין מזון, כמו הטריפני לחם חקי (שם ל, ח), והושאל ממזון החיה הבאה על ידי טרף:

תהלות מנחם

מצרים היא השורש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה. וגם הרי הגאולה העתידה תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות¹⁶, וא"כ התומ"צ בזמן הזה באופן של "זכר" פועל ומביא את קיום התומ"צ בשלימות ("נפלאותיו") דלעתיד לבוא.

לכדו⁸ שרק הקב"ה "לכדו" מכיר בהם⁹, "נפלאותיו".

ומזה מובן, גודל המעלה והיוקר ביותר של מקיימי תומ"צ בזמן הגלות שעל ידם תהי הגאולה העתידה, עם ה"נפלאותיו" שבה¹⁷.

ובזה מודגש החידוש הגדול דלע"ל¹⁰, שהגאולה האמיתית והשלימה היא שלא בערך כלל לכל הענינים שבעוה"ז ("שית אלפי שנין דהוה עלמא"¹¹), לא מיבעי בזמן הגלות, אלא אפילו בזמן הגאולה, גאולת מצרים, ולא מבעי בנוגע לעניני העולם, אלא אפילו בנוגע לתומ"צ שבזמן הזה, הנה כל זה הוא רק "זכר" וסימן "נפלאותיו", להגילוי ד"אראנו נפלאות", ול"תורה חדשה מאתי תצא"¹² וקיום המצוות "כמצוות רצונך"¹³, שכ"ז יתגלה לע"ל¹⁴.

ו — כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים

גילוי "כח מעשיו" בעולם הזה

מעלת "מעשינו ועבודתינו" בגלות

א. רש"י מפרש¹⁸ את הפסוק "כח מעשיו — כשנתן להם נחלת גוים הודיעם כוחו וגבורתו. ומדרש תנחומא¹⁹ כתב לישראל מעשה בראשית להודיעם שהארץ שלו וכידו להושיב

ב. והנה לשון המדרש הוא "אינו כלום", אבל בכל זאת יש מעלה גם ב"זכר (עשה לנפלאותיו)", והוא עפ"י הידוע¹⁵ שיציאת

(8) לקמן קלו, ד. להעיר ממדרש חז"ל (יל"ש בשלח רמז רנ) עה"פ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות — אראנו מה שלא הראיתי לאבות, שהרי נסים ונפלאות שאני עתיד לעשות עם הבנים יותר מהפלא ונפלאות מה שעשיתי עם אבות". וראה אוה"ת לתהלים שם. (9) ראה נדה לא, א. (10) ובפרט בשנת קי"א של נשיא דורנו, שאומרים מזמור זה (ראה אג"ק כ"ד אדמו"ר מהור"י צ"ח א'שלט. ראה לקו"ש ח"כ ע' 578. חכ"ו ע' 347. ועוד). (11) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ. (12) ויק"ר פ"ג, ג. ובכ"מ. (13) נוסח תפלת מוסף בר"ח. (14) משיחת ש"פ בלק ה'תש"נ (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 561) (15) ראה סה"מ תש"ח ע' 159. וראה גם סה"מ מלוקט ה ע' שה ואילך. (16) תניא רפ"ז. (17) משיחות י"ז תמוז וש"פ פינחס ה'תש"נ הערה 164 (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 577). (18) כאן. (19) באבער בראשית פ"א (הובא ביל"ש בא רמז קפז). וראה לקו"ש חט"ו הערה 41 ובשוה"ג

תהלות מנחם

כל כולו מסור ונתון לאלקות, אלא) משום שהדבר הגשמי עצמו נהי' ענין של קדושה.

וזוהי טענתם של אומות העולם "גזלנים שכבשתם ארץ שבעה עמים", דבשלמא כשאדם לומד ומתפלל ואינו עוסק ביישובו של עולם, הרי זה מלכתחילה ענין של קדושה, אך כאשר עוסק ביישובו של עולם, אינו שייך שיעשה כל עניני העולם בשביל הקדושה, שהרי מלכתחילה הם שייכים ל"שבעה אומות", והקב"ה ברא אותם שיהיו "עולם" ולא תורה. וא"כ הרי בזמנים שהוא מתעסק בהם צריך הוא להתנהג באופן המתאים לציורם הגשמי, שהרי כך הקב"ה ברא את עניני העולם והוא רוצה בהם, וכן גם ציווה בתורה²⁶ "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ו"אין סומכין על הנס"²⁷ וכו'!

ג. אבל באמת זוהי טעות גדולה, כי נכון שהקב"ה ברא את העולם בתור "עולם", אבל תכלית הכוונה בזה היא בכדי להמשיך בהם קדושה, כמאמר חז"ל²⁸ "נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", וכל ענינם בעולם הוא שעל ידם יתמלא רצון ה', לעשות מהתחתונים דירה לו ית'. ולכן ענין זה הוא לא רק דרישה מכללות ישראל, אלא מכל אחד ואחד, שעליו מוטלת החובה לכבוש את ארץ העמים ולעשותה ארץ ישראל. ובלשון התנחומא הנ"ל "שהארץ שלו ובידו להושיב בה כו" — לברוא העולם שיהי' גשמי כו', (ובידו) "לעקור אלו ולהושיב אחרים" — שבנ"י ע"י עבודתם יפקיעו את העולם מגשמיותו ויהפכוהו לאלקות כו'.

וזוהו שהפסוק מדגיש "כח (מעשיו הגיד לעמו)", כי כדי להסיר את הטענה והתלונה של אומות העולם אינה מספיקה הידיעה שהקב"ה ברא את העולם — "מעשיו", כי כנ"ל הרי זהו יסוד טענתם שהקב"ה ברא את מציאות הענינים הגשמיים בתור שכזה, וזה שאפשר להפוך

בה כל מי שירצה ולעקור אלו ולהושיב אחרים שלא יוכלו אומות לומר לישראל גזלנים אתם שכבשתם ארץ שבעה עמים".

היינו, שבפירוש "כח מעשיו" יש ב' ענינים: (א) עצם הנתונה לישראל מגלה את "כח מעשיו"²⁰. (ב) בזה נשללת טענת אומות העולם כו'.

וצריך להבין: (א) לפירוש הב' למה הוצרך הפסוק לכתוב "כח (מעשיו)", הרי שלילת טענתם היא ע"י שזה "מעשיו" של הקב"ה, שהוא ברא את העולם וכו', ובידו לתת להם נחלת גויים, ומהו "כח (מעשיו)"?

(ב) למה נוקט הפסוק לשון "הגיד (לעמו)" שאינו רגיל, ולא הלשון הרגיל "אמר", "דבר" וכו'?

ב. והביאור בזה בפנימיות הענינים, על ארץ ישראל כתיב²¹ "ארץ אשר כו' עיני הוי' אלקיך מראשית השנה ועד אחרית שנה", היינו, שההשגחה העליונה היא בה באופן גלוי יותר מבכל הארצות²². וגם בענינה הגשמי נרגש אור אלקותו ית' בגילוי יותר. ועד שלא יתכן שיהי' בה (לולא בחירת האדם) רע והיפך הקדושה, כי "עיני הוי' אלקיך בה", והרי הקב"ה הוא "טהור עיניים מראות ברע"²³, וזהו ענינה של א"י ברוחניות הענינים — גילוי אלקות (וכיו"ב).

וענין כיבוש הארץ בעבודת האדם הוא, שענין זה יהי' (לא רק בעניני תורה ומצוות, אלא) גם בכל הענינים הארציים והגשמיים, שיתגלה בהם אלקות, שזהו ע"י העבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"²⁴, "בכל דרכיך דעהו"²⁵. ועד שכל מציאות הגשמיות תתהפך לקדושה, והיא לא תורגש (אצלו) כלל, ולא רק מפני ריבוי האור דקדושה המאיר בו (בהיותו

שם. 20) ובזה מדויק לשון הפסוק "הגיד לעמו לתת להם". היינו, שבנ"י עצמם לא יחששו מענין הגזל בשעת הכיבוש. (21) עקב יא, יב. (22) ראה פרש"י עה"ת שם. תענית י, רע"א. ובחז"ל ג' מהרש"א שם (ד"ה א"י). וראה לקו"ת מסעי פט, ב. דרושים לשמע"צ צב, ג. וראה תניא ספ"ג. אגה"ק סי"ד. סכ"ה. תו"א יג, א. סידור עם דא"ח קמט, סע"א. (23) חבקוק א, יג. וראה מפרשים שם. (24) אבות פ"ב מי"ב. (25) משלי ג, ו. (26) ואתחנן ו, טו. וראה שו"ע אדה"ז הל' שמירת גוף ונפש. (27) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. (28) תנחומא נשא

תהלות מנחם

"כח מעשיו" בפנימיות הענינים

ה. נתבאר לעיל (בס"ג) ש"כח מעשיו" קאי על כחו של הקב"ה בכריאת העולם (ומצד זה "הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"), ועבודת האדם לפעול בזה הגדלה ותוספת "כח", כמ"ש "יגדל נא כח אדני"³⁹.

דהנה "כח מעשיו" מורה על כ"ח עתים, י"ד עתים לטובה, וי"ד עתים לרעה⁴⁰, שנמשכים מב' ידות, ימין ושמאל, ועד"מ כמו שבאדם למטה יש בכל יד חמש אצבעות, ג' פרקים בכל אצבע מארבע אצבעות, וב' פרקים באגודל⁴¹, ביחד יש י"ד⁴² פרקים, ובסה"כ בב' ידיים, ימין ושמאל, יש כ"ח פרקים.

כך יש למעלה בשרש הענין, ב' ידיים — עשר אצבעות, הם י' ספירות, חמש לעומת חמש⁴³ (ואות הברית באמצע, שהוא אות וא"ו דא אות אמת⁴⁴, המבריה מן הקצה אל הקצה ואין בו שינויים⁴⁵), יש בהם ב' פעמים י"ד פרקים, היינו כ"ח פרקים. וזהו אלקות שבהגבלה, שיש בו כח פרקים ועתים (נרמז גם בפסוק הראשון של בראשית, שיש בו כ"ח אותיות⁴⁶), שמדובר בו אודות כללות כח ההתהוות.

אולם ע"י שהאדם עובד עבודתו באופן שלמעלה מהגבלה, בחי' אהבה ש"בכל מאדך"⁴⁷, שמצד העצם שלמעלה מהכוחות, בחי' "רעותא דלבא"⁴⁸ שלמעלה מטעם ודעת, אזי הוא ממשיך גילוי שלמעלה מהשתלשלות בתוך הכ"ח עתים של סדר השתלשלות, שבהם יש התחלקות דימין ושמאל, ואז ה"כח מעשיו"

העולם לאלקות הוא מצד "כח (מעשיו)" — הפנימיות והכח של כל הענינים הגשמיים, שהם נבראו בשביל להשלים את הכוונה העליונה להיות לו ית' דירה בתחתונים.

וזהו גם הלשון "הגיד (לעמו)" — "הגיד" פירושו²⁹ המשיך³⁰, היינו שהקב"ה נתן לישראל עמו את הכח להפוך את הענינים הגשמיים לקדושה³¹.

גילוי "כח מעשיו" בדברים האסורים

ד. בעומק יותר י"ל, שטענת אומות העולם, אינה רק על בירור עניני הרשות כנ"ל ס"ב, אלא על בירור דברים האסורים שחיותם מג' קליפות הטמאות לגמרי³², והניצוץ הקדושה שמחי' ומקיים אותם הוא בתכלית העלם וההסתרה³³, כיצד יש בכח עבודת ישראל להעלותם ע"י עבודת התשובה מאהבה ש"זדונות נעשו לו זכויות"³⁴, הרי זה ארץ ששייכת לנו — "גזלנים (אתם) שכבשתם ארץ שבעה עמים"?

וע"ז בא המענה, שמצד "כח מעשיו" — שמורה על עצמותו ית' שלמעלה מכל הגדרים העולם וגילוי, הנה גם ניצוצות אלו ניתנות לבירור ועלי' בקדושה. כמאמר חז"ל³⁵ "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרה להם חטאים תרדוף רעה"³⁶, שאלו לנבואה.. אמרה להן הנפש החוטאת היא תמות³⁷, שאלו לתורה.. אמר להן יביא אשם, שאלו להקב"ה חוטא מהו ענשו, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו". היינו שמצד הקב"ה נתחדש שע"י עבודת התשובה מאהבה יהי' "לעקור אלו ולהושיב אחרים"³⁸.

טז. וראה שם בחוקתי ג. ב"ר ספ"ג, ו. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. 29) ראה אר"ת להה"מ עב, ג. שם ח"ש י, ד. לקו"א סצ"ד. 30) ע"ד (שבת פז, א. חגיגה יד, א. יומא עה, א.) "שמושכין לבו של אדם כאגדה". 31) מלקו"ש ח"י ע' 1 (משיחת ש"פ בראשית ה'תשל"א). וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 249 ואילך. ולכללות הענין ראה חומש "אור מנחם" פ' בראשית ע' ד"ז. וש"ג. 32) ראה תניא פ"ז. 33) ראה סה"מ עת"ר ע' קג. המשך תער"ב פרק שעד. 34) יומא פו, ב. וראה בארוכה דרמ"צ קצא, א ואילך. ועוד. 35) פסיקתא דר"כ פ' שובה. ירושלמי מכות פ"ה ה"ו. יל"ש תהלים רמז תשב. 36) משלי יג, כא. 37) יחזקאל יח, ד"כ. 38) לקו"ש ח"כ ע' 4 ואילך (משיחת ש"פ ויקרא תש"מ). 39) שלח יד, יז. 40) ראה קהלת ג, ב ואילך. תקו"ז תס"ט (קא, ב). 41) ומ"ש במשנה (אהלות פ"א מ"ח) שיש ששה פרקים בכל אצבע, היינו, עד הקנה (ראה תויו"ט שם), אבל באצבעות עצמם יש בכל אצבע ג' פרקים, ובאגודל ב' פרקים. 42) ראה סדר היום (בכוונת הקדיש). וראה גם תקו"ז בהקדמה (ד, ב) תי"ט (מ, א). 43) ראה ספר יצירה פ"א מ"ג. 44) זהו ר"פ ויקרא. נתבאר בביאורה"ז להצ"צ שם. 45) ע"פ תרומה כו, כח. וראה ביאורה"ז שם. 46) ראה תקו"ז בהקדמה (יג, א). 47) ואתחנן ו, ה. 48) ל' הזהר ח"ג

וּמִשְׁפַּט נְאֻמִּים כָּל־פְּקֻדָּיו: ה סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּם
 בְּאֵמַת וְיִשְׂרָאֵל: ט פְּדוּתֵי אֲשֶׁלַח לְעַמּוֹ צִוְּהֵ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ
 וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכֵמָה | יִרְאֵת יְהוָה שְׁכָל טוֹב
 לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֹמְדַת לְעַד:
 רש"י

לישראל מעשה זראשית, להודיעם שהארץ שלו וזידו להשיב זה כל מי שירנה, ולעקור אלו ולהשיב אחרים שלא יוכלו האומות לומר לישראל גזלנים אתם שכצנתם ארץ שצעה גוים:

(ח) סמוכים. הם פקודיו על סמך עז, מחזקין צעונשין ואזהרות, והפרשיות קצועות זו על זו כסדר ולדרוש, וזה שאמר שלמה שקויו עמודי שש וגו' (שיר השירים ה, טו):

מצודת דוד

תהיה יראת ה' על פניהם: (י) ראשית חכמה. הנכון הוא שבתחלת למוד החכמה ישריש האדם בלבו יראת ה', ולשכל טוב יחשב לכל העושים כן, כי אז תהיה תהלתו עומדת לעד להיות מהולל בחכמה כי תהיה מתקיימת, מה שאין כן אם לא תקדים היראה אל החכמה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (אבות ג, ט) כל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת:

האומות נגרשו בעונם: נאמנים. כי כל פקודיו המה נאמנים ולא ימצא בהם דבר עול: (ח) סמוכים. פקודיו המה סמוכים ונשענים להתקיים לעולם, כי המה עשויים באמת וישר, ואין אם כן מקום שיהיו בטלים בשום זמן: (ט) פדות. להפדותם ממצרים: צוה. על כי צוה להם התורה הנתונה בברית המתקיימת לעולם, ובעבור קבלתה שלח הפדות: קדוש וגו'. ולזה קידש גם אותם במצותיו למען

תהלות מנחם

יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר ראשית חכמה יראת הוי' שכל טוב לכל עושיהם, לעושים לא נאמר, אלא לעושיהם לעושים לשמה, ולא לעושים שלא לשמה, וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא."

— כל הכ"ח עתים, עולים בקו הימין, ד"לית שמאלא בהאי עתיקא" 49 וכולא ימין" 50.

ח — סמוכים לעד לעולם

"סמוכים" על שולחן אביהם

"ל ע"ד הרמז בפירוש "סמוכים לעד לעולם": שתמורת זה שישראל בזמן הגלות "גלו מעל שולחן אביהם" 51, הנה בגאולה האמיתית והשלימה יהיו "סמוכים" על שולחן, באופן נצחי — "לעד לעולם" 52.

י — ראשית חכמה יראת הוי' שכל טוב לכל עושיהם

"חכמה" שעיקרה "יראת הוי'"

א. איתא בגמרא 53 "מרגלא בפומי דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, שלא

ופרש" 54 "תכלית חכמה — עיקרה של תורה שיהא עמה תשובה ומעשים טובים". היינו, ש"תכלית" כאן אינה כמו בכמה מקומות, לשון כוונה ומטרה" 55, אלא לשון עיקר. היינו, שעיקר התורה כפי שהיא מצד עצמה, הוא תשובה ומעשים טובים.

וי"ל הטעם ע"ז שרש"י כאן משנה המשמעות של "תכלית" משאר המקומות, כי מהפסוק "ראשית חכמה יראת הוי'", מוכח שכבר בתחילת החכמה יש תשובה ומעשים

רפט, ב. (49) זח"ג קכט, א. ועד"ז שם רפט, א. (50) מד"ה אמר ר"ע אשריכם ישראל ה'תשי"ז. (51) ראה ברכות ג, א. (52) מהשלמה לשיחת ש"פ ויגש ה'תשנ"א. (53) ברכות יז, א. (54) שם ד"ה תכלית. (55) ראה

תהלות מנחם

ג. ומבאר בזה כ"ק מו"ח אדמו"ר עפ"י מ"ש בזהר⁵⁶ "לית מחשבה תפיסא בך כלל, אבל נתפס איהו ברעותא דלבא". דמחשבה בכל דרגותי' (השגה דבינה, ובחי' חכמה שלמעלה ממנה, כולל ראי' דחכמה⁶⁶), תופסת רק בגילויים ולא בעצמות, וע"י רעותא דלבא תופסים בהעצמות.

והוא ע"ד אהבת בן לאביו שהיא אהבה עצמית שמעצם הבן לעצם האב. ואהבה זו נקראת בשם רעותא דלבא. וזהו הפירוש "נתפס איהו ברעותא דלבא", דכמו שהבן מעורר את עצמות האב, דכשהבן צועק אבא ניזוז האב בכל מהותו, כמו"כ הוא בנמשל, שאהבה עצמית שמצד עצם הנשמה תופסת בהעצמות. וזהו הפירוש שתכלית ועיקר החכמה הוא תשובה ומעשים טובים, כי החכמה תופסת רק בגילויים (כנ"ל), ובכדי לתפוס בהעצמות הוא ע"י תשובה ומעשים טובים.

אולם ביאור זה הוא רק אודות המעלה שיש בתשובה ומעשים טובים לגבי חכמה. (שלמרות שבכוחות הנפש, לימוד התורה, שהוא בשכל, נעלה יותר מתשובה ומעשים טובים שבמדות שבלב ובכח המעשה, מ"מ התשובה ומעשים טובים דוקא תופסים בהעצמות). ולפי"ז מובן ג"כ שכאשר ע"י החכמה הוא מגיע לתשובה ומעשים טובים, רעותא דלבא, הרי גם החכמה מקבלת מעלה זו, שהיא החכמה. אבל עדיין אינו מבואר כיצד "עיקרה של תורה שיהי' עמה תשובה ומעשים טובים", הרי סו"ס הם ב' ענינים שונים? ומדברי כ"ק אדמו"ר משמע שגם זה מתורץ ע"י ביאורו.

טובים, שהם עיקרה וראשיתה⁵⁶. ואילו להפירוש הרגיל ש"תכלית" הוא "כוונה", יוצא שהלימוד רק מביא לתשובה ומעשים טובים, יראה היא לאחרי חכמה⁵⁷.

ב. כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁸ שואל בזה דלכאורה איך אפשר לומר שעיקרה של ה"חכמה" היא "תשובה ומעשים טובים" הרי הם שני ענינים שונים, ויתירה מזו לכאורה הם גם ב' הפכים: "חכמה" — ענינה הבנה והשגה לפי שכלו, ועד שגם הפסק דין צריך להיות כפי הבנתו, ד"תורה לא בשמים"⁵⁹, ו"קוב"ה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"⁶⁰. ועד"ז בלימוד תורה שלמעלה, כמו שארז"ל "קא מיפלגי במתיבתא דרקייעא כו' הקב"ה אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקייעא אמרי כו"⁶¹, דהטעם על זה שמתכתא דרקייעא פסקו הדין באופן אחר מהקב"ה הוא כי עפ"י כללי התורה צריכים הם לפסוק כפי הבנתם.

ואילו "תשובה" — ענינה ביטול האדם, שהאדם יוצא ומתבטל ממציאותו, "אסורה מכאן"⁶². ועד"ז "מעשים טובים" — ענינם קיום מצוות בדרך עבודת עבד⁶³, וגם הפעולה שנעשית בהאדם ע"י קיום המצוות הוא שאבריו נעשים מרכבה לרצון העליון⁶⁴, דמרכבה ענינה ביטול. וא"כ איך יתכן, שבחכמה שענינה מציאות, יהי' "תשובה ומעשים טובים" שענינם ביטול המציאות?

ועוד צריך להבין: (א) מהו סדר הענינים "תשובה ומעשים טובים", דלכאורה מעשים טובים קודמים לתשובה? (ב) מהי השייכות לבעל המאמר רבא?

חדא"ג מהרש"א לברכות שם. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג-ד. (56) וע"ד הדקדוק יש להעיר מפירוש הראב"ע עה"פ (תהלים קיט, צו) "לכל תכלה ראיתי קץ — קץ בלשוננו פעם ראש ופעם סוף". ובהמשך תרס"ו ע' כ דלפירוש הראב"ע פירוש תכלה (בתהלים שם) הוא תחילה. ומזה מובן, שעד"ז הוא בנוגע ל"תכלית" (שהוא מלשון תכלה), שלפעמים פירושו הוא תחילה וראש. (57) ראה שם חדא"ג מהרש"א ד"ה קורא ושונה שכך פירש. שו"ע אדה"ז הלי' ת"ת פ"ד ס"ג-ד. (58) סה"מ תרפ"ט ע' 104. ובסה"מ קונטרסים ח"א כח, סע"ב ואילך. (59) ב"מ נט, ב. (60) שם. (61) שם פו, א. (62) ל' רש"י עה"פ שמות ג, ג. וראה סה"ש ה'תש"ב (ע' 47) דקאי על עבודת התשובה. (63) תניא רפמ"א. וראה לקו"ת שלח מ, א. ובארוכה בעט"ר דרוש לעשיית נז, א. נט, ב. (64) תניא פכ"ג. (65) ח"ג רפט, ב' "דלא אתידע ולא אשתמודע כו' אלא ברעותא דלבא". ובתקו"ז בהקדמה יז, א "לית מחשבה תפיסא בך כלל". (66) ראה בסה"מ תרפ"ט ע' 108, קונטרסים שם ל, ב שמהשבה הוא אותיות חש"ב מ"ה. חש"ב הוא ההנחה שכלית, ומ"ה הוא ראי' דחכמה, ולית מחשבה תפיסא ב', שגם המ"ה אינו נתפס בהעצמות.

תהלות מנחם

ה. וזהו הפירוש "עיקרה של תורה הוא שיהא עמה תשובה ומעשים טובים": דנוסף לזה שהתורה מביאה לתשובה ומעשים טובים, יש בתורה עצמה הביטול לתשובה ומעשים טובים (היינו, שה"רעותא דלבא" גופא מביאה לידי קיום התורה ומצוות בפועל ממש).

ולכן גם מרגלא בפומי דרבא "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים", תחילה "תשובה" ולאח"כ "מעשים טובים": כי (נוסף לטעם סדר זה, שע"י התשובה נעשים המעשים טובים ומאירים⁷¹, הנה) הביטול לתשובה הוא מצד הרגש שלו, ולכן מעורב בזה גם מציאותו, ואמיתית הביטול הוא הביטול דמעשים טובים, שמקיים אותם מצד עול מלכות שמים שעליו (בלבד, בלי תערוכת הרגש שלו).

וי"ל הטעם שבעל המאמר הוא רבא, כי אופן הלימוד שלו הי' באופן של אמירת שמועות מאירות ומרווחות, כדאיתא בגמרא⁷² "אדגרמיתו גרמי בי אביי (עד שאתם אוכלים מעט עצמות אצל אביי), תו אכלי בשרא שמינא בי רבא (אנו אוכלים אצל רבא בשר שמן⁷³)". ובפרט שהנהגתו היתה "מקמי דפתח להו, לרבנן, אמר מילתא דבדיחותא"⁷⁴ (לפני שהי' מתחיל ללמד הי' משמח את התלמידים⁷⁵). הי' אפשר שמציאות הלומד תורגש אצלו, לכן דווקא רבא הי' "מרגלא בפומי" תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, שבלמוד תורה עצמו צריך להיות ביטול של תשובה ומעשים טובים⁷⁶.

המפתח ללימוד תורה

ו. ההוראה מהפסוק "ראשית חכמה יראת הוי"': שלימוד תורה צריך להיות במקום שיש בו יראת שמים, ואם ח"ו חסר בענין זה, על האדם לחפש מקום שהלימוד שם הוא באופן הרצוי.

ד. וי"ל הביאור בזה, עפ"י הידוע⁶⁷ דשני הענינים דבן ועבד הם (בדרך כלל) לימוד התורה (בן) וקיום המצוות (עבד). והטעם בזה הוא כי ענין העבד הוא להיות בטל להאדון, וענין הבן שהוא מציאותו של האב. כמבואר בהמשך תרס"ו⁶⁸ שהרצון האב הוא גם רצון הבן, וכמו שמחייב שכל האב כן מחייב שכל הבן.

וענינים אלה (בן ועבד) מתגלים בכל אחד מישראל ע"י לימוד תורה וקיום המצוות: בלימוד תורה שצריך להיות בהבנה והשגה דוקא, שהשכל של האדם העוסק בתורה יהי' בהתאם לחכמתו של הקב"ה, מתגלה הבן שבו. ובקיום מצוות שענינם לקיים ציווי ה' בדרך קבלת עול, מתגלה העבד שבו.

אולם באמת גם בלימוד התורה צריך להיות הביטול דעבד, כי זה שבן ועבד הם שני ענינים, זהו רק כפי שהנשמה באה בהמשכה, אבל בשורשה ומקורה כפי שהיא מושרשת בהעצמות ממש, שני הענינים האלו הם חד. ולכן גם בלימוד תורה שענינו התקשרות דישראל באורייתא⁶⁹, צריך להיות הביטול דעבד, כי ע"י לימוד התורה בבחינת בן בלבד, ההתקשרות היא בהדרגא של תורה שבאה בהמשכה, ובכדי שתהי' התקשרות בעצם התורה כמו שמושרשת בהעצמות, זהו ע"י שבלמוד תורה שלו יש גם הביטול דעבד.

היינו שבלמודו יש ב' ענינים: א) "תורה לא בשמים היא" אלא ניתנה לרשותו, ולכן הפס"ד הוא כפי הבנתו ("אינן משגיחין בבת קול"⁷⁰). ב) ואעפ"כ הוא מקבל עליו עול תורה, שהתורה היא האדון שלו, והוא בטל לתורה כעבד שמוטל עליו עול האדון. ואינם בסתירה זל"ז, שכן מצד התקשרותו בעצמותו ית', שאצלו שניהם ענין אחד, הרי זה פועל שגם אצלו יהי' שניהם אחד.

(67 המשך תרס"ו ע' שסד ואילך. ובכ"מ. 68) ע' שח ואילך. (69 ראה זח"ג עג, א. 70) ב"מ נט, ב. 71) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1053 ואילך. 72) ב"ב כב, א. 73) רש"י שם. 74) פסחים קיז, א. 75) רש"י שם. 76) מד"ה מרגלא בפומי דרבא ה'תש"מ (סה"מ מלוקט ה' ע' צג).

תהלות מנחם

החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל (איך יכנס לפנים?), מכריז רבי ינאי חבל על דלית לי דרתא ותרעא לדרתא עביד (חבל על מי שאין לו דלת והוא עושה לה שער). ומפורש הוא במשנה⁷⁹ "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת"⁸⁰.

כפי שמוכן ג"כ ממ"ש בזהר⁷⁷ עה"פ "ועל דא שרי בהאי אתר יראה (ועל זה שורה באותו מקום (מלכות) יראה), ודא תרעא לאעלא לכל טובא דעלמא (וזהו השער למעלה לכל הטוב שבעולם)". וכן הוא בנגלה דתורה⁷⁸ "כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות

---

77) ח"א ח, א. 78) שבת לא, ב. 79) אבות פ"ג ט. 80) מאג"ק חי"ג אגרת ד'תלג (מענה לבחור שרוצה לעבור ישיבה שמחנכים בה ליר"ש).

פרוייקט תהילים
'תהילות מנחם'
נדפס ע"י ולזכות
חיים אליעזר לפידות
ומשפחתו
בואנוס איירס ארגנטינה

